

**Anna Barwińska-Małajowicz,
Bogusław Ślusarczyk, Kamila Tęcza**

**Przedsiębiorczość młodych osób w
województwie podkarpackim -
wybrane aspekty**

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 51/3, 19-28

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

DOI: 10.18276/sip.2018.51/3-02

Anna Barwińska-Małajowicz*, **Bogusław Ślusarczyk****, **Kamila Tęcza*****

Uniwersytet Rzeszowski

Wydział Ekonomii

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ MŁODYCH OSÓB W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM – WYBRANE ASPEKTY

STRESZCZENIE

Problematykę przedsiębiorczych postaw młodych osób w kontekście ich skłonności do podejmowania własnej działalności gospodarczej należy uznać za przedmiot badań, którego zgłębianie skutkuje wnikliwym rozpoznaniem podejmowanej problematyki. Głównym celem artykułu jest przedstawienie skłonności młodych osób do zakładania własnej działalności gospodarczej jako jednego z najbardziej oczywistych przejawów przedsiębiorczości. Analizę przeprowadzono na przykładzie absolwentów Uniwersytetu Rzeszowskiego z rocznika 2014/2015 na tle tendencji ogólnopolskich. Zastosowane metody badawcze to *desk research*, analiza wyników sondażu diagnostycznego Biura Karier UR i wyników ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych ELA (2014–2015).

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, intencje przedsiębiorcze, absolwenci szkół wyższych

* Adres e-mail: abarmal@gmail.com

** Adres e-mail: boguslaw.slusarczyk@gmail.com

*** Adres e-mail: tecza.kamila@wp.pl

Wprowadzenie

Przedsiębiorczość jest postrzegana jako jeden z kluczowych czynników wpływających na tempo rozwoju społeczno-gospodarczego rozpatrywanego na wielu płaszczyznach (regionalnej, krajowej, międzynarodowej). W obliczu wysokiej dynamiki przemian gospodarczych zarówno przedsiębiorstwo, jak i jednostka są zobowiązane do ciągłego aktualizowania informacji oraz aktywnej postawy w działaniach o charakterze ekonomicznym. Uczestnicy życia gospodarczego są coraz bardziej świadomi wszechobecnego zróżnicowanego w formie ryzyka i próbują odnajdywać nowe, innowacyjne możliwości wykorzystywania pojawiających się okazji i czerpania z nich korzyści, co nadaje ich działaniom cechy przedsiębiorczości.

Głównym celem niniejszego opracowania jest przedstawienie skłonności młodych osób (na przykładzie absolwentów Uniwersytetu Rzeszowskiego) do podejmowania własnej działalności gospodarczej, którą uznaje się za jeden z najbardziej oczywistych przejawów przedsiębiorczych zachowań.

1. Przedsiębiorczość w ujęciu teoretycznym

W czasach globalizacji oraz wysokiej dynamiki zmian procesów społeczno-gospodarczych istotne znaczenie w rozwoju gospodarczym ma przedsiębiorczość, która jest wieloaspektowo opisywana w literaturze przedmiotu (i promowana w programach unijnych jako element walki z kryzysem czy pobudzania kreatywności przedsiębiorców (European Commission, 2018)). Utożsamia się ją często jako element działań związanych z realizacją innowacyjnego pomysłu (Bratnicki, 2002, s. 4). Istota przedsiębiorczości zasadza się zatem w dużej mierze na inicjowaniu nowych projektów, w tym nowych form działalności, ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb i generowanie zysków (Kožuch, Dyndalewicz, 2004, s. 7). Według Shane'a (2003) oraz Shane'a i Venkataramana (2000) przedsiębiorczość obejmuje te działania, które są zorientowane na identyfikację, ocenę i eksploatację szans w zakresie wprowadzenia na rynek nowych produktów i/lub usług, dotyczy nowych sposobów organizacji pracy itp. Jest również opisywana jako zespół cech związanych z funkcjonowaniem i postępowaniem jednostki w gospodarce (Piecuch, 2010, s. 40–41). Poziom wykazywanej w tym wypadku przedsiębiorczości jest skorelowany z występowaniem różnic między poszczególnymi osobami (Shane, 2003,

s. 5), poziomem aktywności jednostki, skłonności do ryzyka czy jej elastyczności w przystosowaniu się do zmian gospodarczych (Janowski, 1998). Według modelu zdarzenia przedsiębiorczego Shapero i Sokola przedsiębiorczość uzależniona jest także od intencji człowieka, która wpływa na ocenę własnych chęci i wykonalności zadań. Intencje natomiast, analizując model teorii planowanego zachowania Ajzen, determinują: atrakcyjność czynności, wykazywane normy społeczne i możliwość kontroli własnego zachowania (Kurczewska, 2010). Przedsiębiorczość może być również rozpatrywana w trzech przenikających się wzajemnie wymiarach: postaw, zachowania i procesu (Piecuch, 2010, s. 34–44). W niniejszym opracowaniu skoncentrowano się na próbie uchwycenia potencjalnych zachowań (intencji) jednostek wpływających na kształtowanie się gospodarki danego regionu, poddając analizie skłonność młodych osób do zakładania własnej działalności gospodarczej.

Przedsiębiorczość jako zjawisko gospodarcze opisał już w XVIII wieku Richard Cantillon, jednak na stałe kategoria ta zapisała się na kartach ekonomii dopiero w XIX wieku za sprawą przedstawiciela francuskiego nurtu ekonomii klasycznej – Jean-Baptiste’a Saya (Brzozowska, Klincewicz, 2016, s. 459). Opisywana jest głównie jako proces tworzenia nowych podmiotów gospodarczych, kreowania nowych miejsc pracy czy wartości dodanej przedsiębiorstwa. Kurczewska dodaje, że jest to w dużej mierze konsekwencja funkcjonowania i chęci utrzymania się jednostek na współczesnym rynku gospodarczym, przy czym często niedowartościowana jest rola samego przedsiębiorcy. Zachowania przedsiębiorcze tych podmiotów mogą w znacznym stopniu rzutować na funkcjonowanie, dynamiczność i kierunek działania gospodarki (regionalnej, krajowej itp.).

Poziom i rozwój przedsiębiorczości jednostek zdeterminowany jest przez różne czynniki (Niedzielski, 2014, s. 153):

- społeczno-kulturowe (w tym indywidualne predyspozycje przedsiębiorcy i jego pracowników),
- instytucjonalne i prawne,
- ekonomiczne.

Czynniki społeczno-kulturowe powstają w środowisku społecznym, które motywuje lub ogranicza aktywność jednostki w tworzeniu nowych przedsiębiorstw, zdolność prowadzenia własnej firmy, dostrzeganie szerszych perspektyw, a jednocześnie przewidywanie ryzyka z nimi związanego. Otoczenie instytucjonalno-prawne to np. sfera doradztwa finansowego czy zmiany przepisów prawnych dotyczą-

cych przedsiębiorców. Istotne znaczenie ma otoczenie ekonomiczne. Wysokość podatków i opłat, stopień dostępność kredytów, możliwości dotyczące dofinansowania (dotacje unijne) mogą skutecznie motywować lub demotywować do bycia przedsiębiorczym w zakresie samozatrudnienia (Niedzielski, 2014, s. 156).

Postawy przedsiębiorcze powinny być wpajane od najmłodszych lat, ponieważ współcześnie obszar aktywności ekonomicznej społeczeństwa rozszerza się na coraz młodsze jednostki. Należy pamiętać, że osoby do 25. roku życia są zaliczane do grona osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, co oznacza, że są bardziej zagrożone bezrobociem niż pozostałe grupy wiekowe. Świadomość tego może być barierą w rozwoju przedsiębiorczych postaw wśród młodzieży. Warto zatem przyrzeć się aktualnym zamierzeniom młodych Polaków i odpowiedzieć na pytanie, jak kształtuje się ich przedsiębiorczość w przełożeniu na skłonność do samozatrudnienia. W literaturze przedmiotu wiek wymieniany jest jako jeden z istotnych czynników demograficznych kształtujących przedsiębiorczość (Korpysa, 2010, s. 24).

2. Metodyka badań

Studia literatury wykazują, że przedsiębiorczość i konkurencyjność należą do najważniejszych determinant rozwoju regionalnego (Skawińska, 2012). Mimo wielu badań poświęconych problematyce przedsiębiorczości, w tym również skłonności jednostki do samozatrudnienia, problem ten należy uznać za ten przedmiot prac badawczych, który – poddawany analizie w wielu aspektach, lokalizacjach i różnych momentach czasowych – prowadzi do bardziej prawidłowego rozpoznania i określenia podjętego problemu.

Ze względu na szeroki kontekst zagadnienia oraz ograniczone ramy objętościowe niniejszego artykułu w przeprowadzonej poniżej analizie uwagę skoncentrowano przede wszystkim na gotowości absolwentów UR do założenia działalności gospodarczej, co podyktowane zostało dużą dynamiką zmian społeczno-gospodarczych zachodzących w województwie podkarpackim na początku XXI wieku (Błachut, Cierpień-Wolan, Koprowicz, 2014, s. 7), jak również dostępnością rezultatów badań prowadzonych przez Biuro Karier UR. Wykorzystano najbardziej aktualne wyniki badań dotyczące losów zawodowych absolwentów UR. Dla porównania przeanalizowano również dane z ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych

Losów Absolwentów szkół wyższych ELA za lata 2014–2015 (pod kątem zainteresowania absolwentów szkół wyższych założeniem działalności gospodarczej). Przyjęto następujące etapy realizacji celu głównego: studia literatury przedmiotu, analiza wyników badań dotyczących przedsiębiorczych intencji absolwentów oraz postawienie wniosków z przeprowadzonych badań. Głównymi metodami przyjętymi na potrzeby niniejszego opracowania były: metoda *desk research* i analiza rezultatów badań otrzymanych w wyniku sondażu diagnostycznego przeprowadzonego przez Biuro Karier UR, skierowanego do absolwentów UR z rocznika 2014/2015 na tle wyników ogólnopolskiego systemu ELA za lata 2014–2015. Całość zamyka syntetyczne podsumowanie przeprowadzonych rozważań.

3. Przedsiębiorczość osób młodych na Podkarpaciu w świetle badań i analiz

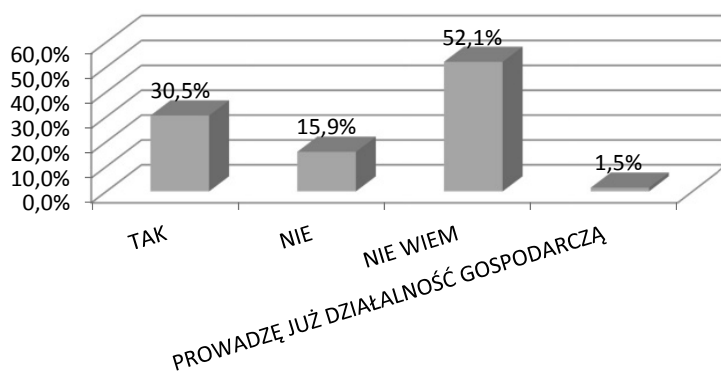
Istotnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego są zachowania i postawy jednostek budujących życie gospodarcze w danym regionie, w tym zachowania i zamiary ludzi młodych w zakresie samozatrudniania, w związku z tym w dalszej części opracowania odniesiono się do wspomnianych badań Biura Karier UR.

Wśród absolwentów UR, którzy ukończyli studia w 2015 roku, założenie własnej działalności gospodarczej w przyszłości rozważało 30,5% badanych. Blisko 16% zupełnie nie brało takiej formy zatrudnienia pod uwagę, natomiast tylko niewielka część respondentów (1,5%) prowadziła działalność gospodarczą w momencie badania, a 52,1% respondentów nie miała zdania na ten temat. Należy zaznaczyć, że otrzymane wyniki były porównywalne do rezultatów otrzymanych w poprzedniej edycji badania, przy czym największą odnotowaną różnicę stanowił udział w badaniu osób prowadzących działalność gospodarczą (rys. 1).

Wyniki badań różniły się ze względu na płeć (mężczyźni znacznie częściej niż kobiety byli skłonni do założenia własnej firmy) oraz tryb studiów (absolwenci studiów stacjonarnych byli bardziej przychylni samozatrudnieniu, co można wyjaśnić odmienną sytuacją zawodową respondentów w momencie badania, gdyż osoby studiujące w trybie niestacjonarnym częściej niż studenci studiów stacjonarnych miały zatrudnienie).

Dla porównania analiza wyników badań jednej z autorek przeprowadzonych w wśród absolwentów UR w 2010 roku wskazuje na to, że samozatrudnienie należało wówczas do dominujących sposobów poszukiwania pracy przez rzeszowskich absolwentów (Barwińska-Małajowicz, 2013, s. 199).

Rysunek 1. Zamiar założenia w przyszłości własnej działalności gospodarczej (%)

Źródło: Biuro Karier UR (2016).

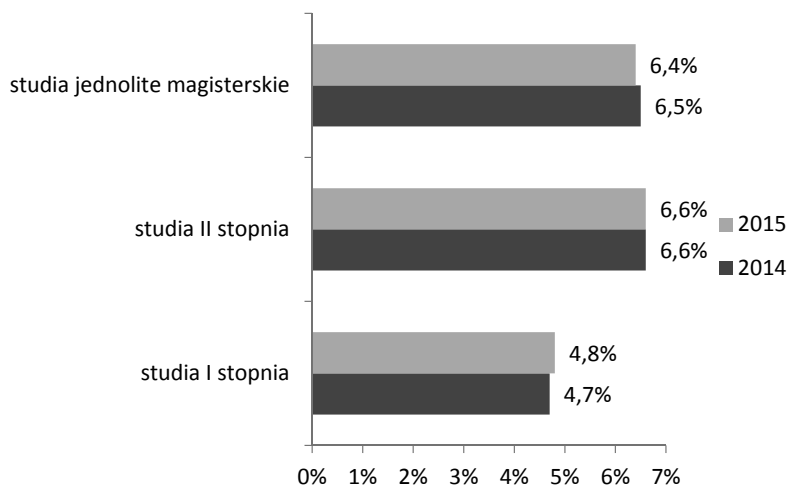
Sytuacja w województwie podkarpackim nie powinna dziwić, biorąc pod uwagę poziom samozatrudnienia wśród absolwentów szkół wyższych w całym kraju. Na podstawie raportów MNiSW generowanych w ramach programu ELA opracowano zestawienie procentowe absolwentów, którzy w okresie do roku od otrzymania dyplomu ukończenia studiów zyskali doświadczenie z zakresu samozatrudnienia (rys. 2).

Analiza danych zestawionych na rysunku 2 wykazuje, że ogólnopolska sytuacja dotycząca samozatrudnienia wśród absolwentów uczelni wyższych również nie rokuje pozytywnie względem rozwoju przedsiębiorczości ludzi młodych w zakresie zakładania własnej działalności gospodarczej (warto zwrócić uwagę na niski poziom zainteresowania samozatrudnieniem – średnio od 4,7 do 6,6%, w zależności od stopnia ukończonych studiów).

Powyższy fakt może niepokoić, ponieważ w województwie podkarpackim (jak również w całym kraju) przeważającą kategorię firm (według GUS) stanowią mikroprzedsiębiorstwa (95,23%), u których podstaw leży często jednoosobowa działalność gospodarcza prowadzona przez osoby fizyczne jako forma prawna działalności. Niewielkie chęci wykształconych młodych ludzi do samozatrudnienia korelują również z zauważalną w ostatnich kilkunastu latach tendencją spadkową w zakresie udziału osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON (rys. 3).

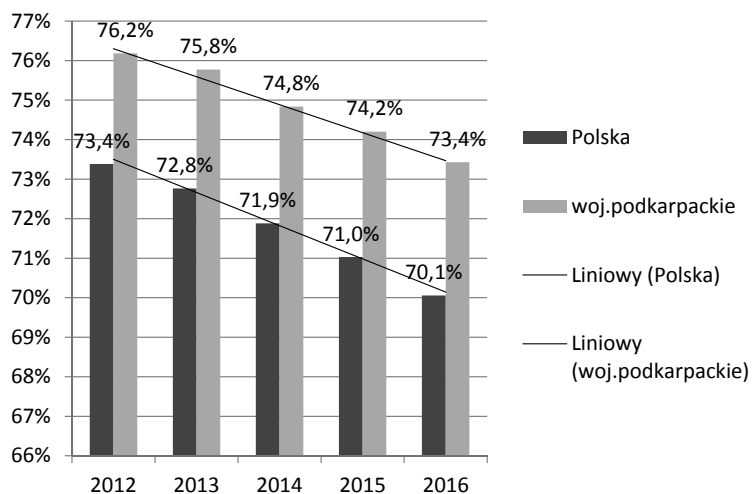
Kreowanie przedsiębiorczych postaw wśród ludzi młodych jest niezbędne dla rozwoju gospodarki regionalnej i krajowej zarówno w kontekście podtrzymania aktualnej

Rysunek 2. Udział absolwentów szkół wyższych mających doświadczenie w samozatrudnieniu w okresie do roku od uzyskania dyplomu, niestudiujących na innych studiach (2014–2015)

Źródło: ELA (2014–2015).

Rysunek 3. Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON (2012–2016)

Źródło: BDL (2018).

struktury przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku, jak i zmniejszenia stopy bezrobocia wśród osób poniżej 25. roku życia. Osoby przedsiębiorcze poprzez tworzenie nowych przedsiębiorstw czy wdrażanie innowacyjnych pomysłów wpływają korzystnie na rozwój regionu, kreując często nowe miejsca pracy. W związku z powyższym rozwijanie wśród młodych osób przedsiębiorczych postaw, zachęcanie ich do podejmowania własnej działalności gospodarczej i tworzenie warunków ułatwiających jej prowadzenie jest bardzo istotne w kontekście rozwoju zarówno na poziomie regionalnym i krajowym.

Podsumowanie

Reasumując, warto podkreślić, że przedsiębiorczość jest zjawiskiem niezwykle istotnym w rozwoju współczesnych przedsiębiorstw i samego człowieka, który jest głównym ogniwem dającym początek działalności gospodarczej. To od niego zmieniająca się sytuacja rynkowa wymaga zaangażowania, kreatywności, chęci do podejmowania ryzyka (Noga, 2011, s. 103). Sukces funkcjonowania na rynku jest uzależniony od wielu różnych czynników, wśród których istotne znaczenie mają intencje i zachowania człowieka w kontekście poziomu wykazywanej przez niego przedsiębiorczości. Wyniki badań ukazują stosunkowo niski poziom przedsiębiorczości wśród wykształconych młodych ludzi zarówno w całym kraju, jak i na Podkarpaciu, przejawiającej się w skłonności do prowadzenia własnej działalności gospodarczej¹. Bez względu na rodzaj ukończonych studiów, absolwenci w nikłym stopniu są skłonni do zakładania działalności gospodarczej. Wyniki analizy badań absolwentów UR pokazują dodatkowo, że ponad połowa ankietowanych nie potrafi zadeklarować, czy w przyszłości jest skłonna w ogóle ją założyć. Sytuacja ta budzi niepokój, ponieważ podstawą polskiej gospodarki są mikroprzedsiębiorstwa, w których ponad 70% stanowią podmioty założone przez osoby fizyczne. Zgodnie z danymi z BDL liczba takich przedsiębiorstw z roku na rok sukcesywnie maleje. Warto pamiętać, że od całości zachowań przedsiębiorczych uzależniony jest poziom regionalnego i krajowego rozwoju gospodarczego. W związku z tym stymulowanie

¹ Warto wspomnieć, że zdecydowanie większe zainteresowanie działalnością gospodarczą wykazały osoby młodsze od absolwentów szkół wyższych, tj. respondenci badania, którego wyniki zostały przedstawione w *Raporcie – Badaniu przedsiębiorczości wśród młodzieży 2017* opracowanym przez Akademię Liderów Fundację dra Bogusława Federa, zgodnie z którym ponad połowa badanych (53,2%) zadeklarowała chęć założenia własnej firmy.

przedsiębiorczości jednostek gospodarczych powinno być jednym z głównych priorytetów rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na koniec należy zaznaczyć, że treść niniejszego artykułu nie wyczerpuje podjętego tematu. Pozwala jednak dokonać przeglądu i porównania deklaratywnej sfery zamierzeń młodych osób w zakresie zakładania działalności gospodarczej z perspektywy analizowanego regionu na tle ogólnopolskim. Może także stanowić podstawę do dalszych analiz porównawczych na temat przejawu przedsiębiorczości w skali regionalnej oraz krajowej.

Literatura

- Barwińska-Małajowicz, A. (2013). *Start zawodowy absolwentów szkół wyższych w Polsce i Niemczech. Analiza porównawcza w ujęciu ogólnokrajowym i regionalnym*. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
- BDL (2018). Bank Danych Lokalnych. Pobrano z: <https://bdl.stat.gov.pl> (27.01.2018).
- Biuro Karier UR (2016). *Badanie losów zawodowych absolwentów Uniwersytetu Rzeszowskiego. Pomiar początkowy absolwentów z rocznika 2014/2015*. Raport. Wrocław: Biuro Karier Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Błachut, B., Cierpiał-Wolan, M., Koprowicz, D. (2014). *Analiza rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podkarpackiego w latach 2009–2013. Analizy Statystyczne* Rzeszów: Urząd Statystyczny w Rzeszowie.
- Bratnicki, M. (2002). *Przedsiębiorczość i przedsiębiorcy współczesnych organizacji*. Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach.
- Brzozowska, A., Klineciewicz, K. (red.) (2016). *Zarządzanie, organizacje i organizowanie – przegląd perspektyw teoretycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego.
- ELA (2014–2015). Ogólnopolski system monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych. Pobrano z: <http://ela.nauka.gov.pl/> (27.01.2018).
- European Commission (2018). The Entrepreneurship 2020 Action Plan. Pobrano z: https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/action-plan_pl (27.01.2018).
- Feder, B.J. (2017). *Raport – Badanie przedsiębiorczości wśród młodzieży 2017*. Grodzisk Mazowiecki: Akademia Liderów Fundacja im. dra Bogusława Federa.
- Janowski, A. (1998). *Słownik ekonomiczny*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu GSMiE.
- Korpysa, J. (2010). Demograficzne determinanty rozwoju przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej – wyniki badań. *Przegląd Organizacji* 11, 24–27.

- Kożuch, A., Dyndalewicz, A. (2004). *Ekonomika i organizacja przedsiębiorstwa*. Białystok: Wyższa Szkoła Ekonomiczna.
- Kurczewska, A. (2010). Problemy pomiaru intencji przedsiębiorczych. *E-mentor*, 4 (36). Pobrano z: <http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/36/id/768> (27.01.2018).
- Kurczewska, A. (2014). *Przedsiębiorczość i ekonomia – separacja czy integracja?* Pobrano z: <http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/54/id/1090> (27.01.2018).
- Niedzielski, E. (2014). Poziom i uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości gospodarczej. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 1 (16), 153–157.
- Noga, A. (2011). *Teorie przedsiębiorstw*. Warszawa: PWE.
- Piecuch, T. (2010). *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Shane, S. (2003). *A General Theory of Entrepreneurship: the Individual – Opportunity Nexus*. Northampton: Edward Elgar Pub.
- Shane, S., Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review*, 1 (25), 217–226.
- Skawińska, E. (2012). *Kapitał społeczny w rozwoju regionu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

ENTREPRENEURSHIP OF YOUNG PEOPLE IN PODKARPACKIE VOIVODESHIP – SELECTED ASPECTS

Abstract

In the context of their willingness to undertake their own business activity, the issue of entrepreneurial attitudes of young people should be considered as an extra research subject, of which exploration results in a more insightful diagnosis of the entrepreneurship. The main goal of this study is to present the attitudes of young people in the matters of setting up their own business. The analysis was carried out on an example of University of Rzeszow graduates from the year 2014/2015, preceding it with the presentation of a national trends in this area. The applied research methods were desk research and analysis of the results obtained as part of a diagnostic survey, conducted by the University Career Office, as well as the results of the national system of monitoring the economic fate of graduates ELA from 2014 and 2015.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurial attitudes, graduates

JEL codes: L26, D91, A23